

ostensum est. Non igitur est necessarium quod creatura semper fuerit.

4. Item. Ab agente per voluntatem non procedit aliquid ex necessitate nisi per rationem alicujus debiti. Ex nullo autem debito Deus creaturam producit, si absolute universalis creaturæ productio consideretur, ut supra cap. xxviii. ostensum est. Non igitur ex necessitate Deus creaturam producit: nec igitur necessarium est, si Deus sempiternus sit, quod creaturam ab æterno produxerit.

5. Præterea. Ostensum est supra cap. xxix. quod absoluta necessitas in rebus creatis non est per ordinem ad primum principium, quod per se necesse est esse, scilicet Deum; sed per ordinem ad alias causas, quæ non sunt per se necessariae causæ. Necessitas autem ordinis ad id quod non est per se necesse esse, non cogit aliquid semper fuisse: sequitur enim, si aliquid currit, quod moveatur: non tamen necesse est quod semper motum fuerit, quia ipsum currere non est per se necessarium. Nihil ergo cogit creaturas semper fuisse.

CAPUT XXXII.

Rationes probare voluntium æternitatem mundi ex parte Dei acceptæ.

SED quia multorum positio fuit, quod mundus semper, & ex necessitate fuerit, & hoc demonstrare conati sunt; restat rationes eorum ponere, ut ostendatur, quod non de necessitate concludunt mundi sempiternitatem.

Primo autem ponuntur rationes quæ sumuntur ex parte Dei.

Secundo, quæ sumuntur ex parte creaturæ. (cap. seq.)

Tertio, quæ sumuntur à modo factionis rerum, secundum quem ponuntur de novo incipere esse, cap. xxxiv.

Ex parte autem Dei ad æternitatem mundi ostendendam sumuntur rationes hujusmodi.

1. Omne agens quod non semper agit, movetur per se, vel per accidens. Per se quidem, sicut ignis qui non semper comburebat, incipit comburere, vel quia de novo accenditur, vel quia de novo transfertur, ut sit propinquum combustibili. Per accidens autem, sicut motor animalis incipit de novo movere animal, aliquo novo motu facto circa ipsum, vel ex interiori, sicut cum animal expergitur digestionem completa, & incipit moveri; vel ab exteriori, sicut cum de novo veniunt actiones inducentes ad aliquam actionem de novo inchoandam. Deus autem non movetur neque per se, neque per accidens, ut in primo Lib. cap. xiii. probatum est. Deus igitur semper eodem modo agit. Ex sua autem actione res creatæ in esse consistunt. Semper igitur creaturæ fuerunt.

2. Adhuc. Effectus procedit à causa agente per actionem ejus. Sed actio Dei est æterna, alias fieret de potentia agente, actu agens, & oporteret quod reduceretur in actum ab aliquo priori agente actu; quod est impossibile. Ergo res à Deo creatæ ab æterno fuerunt.

3. Amplius. Posita causa sufficienti, necesse est effectum poni: si enim adhuc posita causa non necesse est effectum poni, possibile igitur erit causa posita, effectum esse, & non esse. Consecutio igitur effectus, ad causam erit possibilis tantum. Quod autem est possibile, indiget aliquo quo reducatur in

actum. Oportebit igitur ponere aliquam esse causam, qua fiat, ut effectus reducatur in actum, & sic prima causa non erat sufficiens. Sed Deus est causa sufficiens productionis creaturarum; alias non esset causa, sed magis in potentia se ad causam haberet, aliquo enim addito fieret causa; quod patet esse impossibile. Videtur igitur necessarium, quod cum Deus ab æterno fuerit, creatura etiam fuerit ab æterno.

4. Item. Agens per voluntatem non retardat suum propositum exequi de aliquo faciendo nisi propter aliquid in futurum expectatum, quod nondum adest. Et hoc quandoque est in ipso agente, sicut cum expectatur perfectio virtutis ad agendum, aut sublato alicujus impediens virtutem; quandoque vero est extra agentem, sicut cum expectatur præsentia alicujus coram quo actio fiat; vel saltem cum expectatur præsentia alicujus temporis opportuni, quod nondum adest. Si enim voluntas sit completa, statim potentia exequitur, nisi sit defectus in ipsa; sicut ad imperium voluntatis statim sequitur motus membri; nisi sit defectus potentie motivæ exequentis motum: & per hoc patet quod cum aliquis vult aliquid facere, & non statim fiat, oportet quod vel hoc sit propter defectum potentie, qui expectatur removendus, vel quia voluntas non est completa ad hoc faciendum. Dico autem complementum voluntatis esse, quando vult hoc absolute facere omnibus modis. Voluntas autem incompleta est, quando aliquis non vult facere hoc absolute, sed existente aliqua conditione quæ nondum adest, vel nisi subtracto impedimento quod adest. Constat autem quod quicquid Deus nunc vult quod sit, ab æterno voluit quod sit: non enim novus motus voluntatis ei advenire potest; nec aliquis defectus, vel impedimentum potentie ejus adesse potuit: vel aliquid aliud expectari potuit ad universalis creaturæ productionem, cum nihil aliud sit increatum nisi ipse solus, ut supra (cap. vi. & xv.) ostensum est. Necessarium igitur videtur quod ab æterno creaturam in esse produxerit.

5. Præterea. Agens per intellectum non præeligit unum alteri nisi propter præminentiam unius ad alterum. Sed ubi nulla est differentia, non potest esse præminentia. Ubi igitur nulla est differentia, non fit præelectio unius ad alterum; & propter hoc ab agente ad utrumlibet se habente æqualiter, nulla erit actio, sicut nec à materia: talis enim potentia assimilatur potentie materiae. Non entis autem ad non ens nulla potest esse differentia. Unum igitur non ens non est alteri præeligibile. Sed præter totam creaturarum universitatem nihil est nisi æternitas Dei. In nihilo autem non possunt assignari differentie aliquæ momentorum, ut in uno magis oporteat aliquid fieri quam in alio: similiter nec in æternitate, quæ tota est uniformis, & simpliciter, ut in primo Lib. cap. xv. ostensum est. Relinquitur igitur quod voluntas Dei se æqualiter habet ad producendum creaturam per totam æternitatem. Aut igitur voluntas sua est de hoc quod numquam creatura sub æternitate ejus constituatur, aut quod semper constet. Non est autem voluntas ejus de hoc quod numquam creatura sub ejus esse æterno constituatur, cum pateat creaturas voluntate ejus esse insitutas. Relinquitur igitur de necessitate, ut videtur, quod creatura semper fuit.

6. Adhuc. Ea quæ sunt ad finem, necessitatem habent ex fine, & maxime in his quæ voluntate aguntur. Oportet igitur quod sine eodem modo se ha-

habente, ea quæ sunt ad finem, eodem modo se habeant, vel producantur, nisi adveniat nova habitudo eorum ad finem. Finis autem creaturarum ex divina voluntate procedentium, est divina bonitas, quæ sola potest esse divinæ voluntatis finis. Cum igitur divina bonitas in tota æternitate eodem modo se habeat in se, & in comparatione ad divinam voluntatem, videtur quod eodem modo creaturæ in esse producantur à divina voluntate in tota æternitate: non enim potest dici, quod aliqua nova relatio eis advenerit ad finem, si penitus ponatur non fuisse ante aliquod determinatum tempus, à quo inceperit ponuntur.

7. Adhuc. Cum bonitas divina perfectissima sit, non hoc modo dicitur, quod omnia à Deo processerunt propter bonitatem ejus, ut ei aliquid ex creaturis accresceret; sed quia bonitatis est ut se ipsam communicet, prout possibile est, in quo bonitas manifestatur. Cum autem omnia bonitatem Dei participant inquantum habent esse, secundum quod divinum sunt, magis bonitatem Dei participant: unde & esse perpetuum speciei dicitur divinum esse. Bonitas autem divina infinita est. Eius igitur est ut se in infinitum communicet, non aliquo determinato tempore tantum. Hoc igitur videtur ad divinam bonitatem pertinere ut creaturæ aliquæ ab æterno fuerint. Hæc igitur sunt ex parte Dei acceptæ, per quæ videtur quod creaturæ semper fuerint.

CAPUT XXXIII.

Rationes ex parte creaturarum sumptæ.

Sunt autem & alia ex parte creaturarum acceptæ, quæ idem ostendere videntur.

1. Quæ enim non habent potentiam ad non esse, impossibile est ea non esse. Quædam autem sunt in creaturis in quibus non est potentia ad non esse: non enim potest esse potentia ad non esse nisi in illis quæ habent materiam contrarietati subjectam: potentia enim ad esse, & non esse, est potentia ad privationem, & formam, quorum subjectum est materia: privatio vero semper adiungitur formæ contrariæ, cum impossibile sit materiam esse absque omni forma. Sed quædam creaturæ sunt in quibus non est materia contrarietati subjecta, vel quia omnino non habent materiam, sicut substantiæ intellectuales, ut infra cap. l. ostendetur, vel non habent contrarium, sicut corpora cælestia, quod eorum motus ostendit, qui contrarium non habet. Quasdam igitur creaturas impossibile est non esse: ergo eas necesse est semper esse.

2. Item. Unaquæque res tantum durat in esse, quanta est sua virtus essendi, nisi per accidens, sicut in his quæ violentè corrumpuntur. Sed quædam creaturæ sunt quibus inest virtus essendi non ad aliquod determinatum tempus, sed ad semper essendum, sicut corpora cælestia, & intellectuales substantiæ: incorruptibilia enim sunt, cum contrarium non habeant. Relinquitur igitur quod eis competit semper esse: Quod autem incipit esse, non semper est. Eis ergo non competit ut esse incipiant.

3. Adhuc. Quodcumque aliquid de novo incipit moveri, oportet quod movens, vel motum, vel utrumque aliter se habeat nunc quando est motus, quam prius quando non erat motus: est enim habitudo, vel relatio quædam moventis ad motum, secundum quod est movens actu. Relatio autem nova non incipit sine mutatione utriusque, vel alterius sal-

tem extremorum, Quod autem se aliter habet nunc quam prius, movetur. Ergo oportet ante motum qui de novo incipit, alium motum præcedere in mobili, vel in movente. Oportet igitur quod quilibet motus vel sit æternus, vel habeat alium motum ante se. Motus igitur semper fuit: ergo & mobilia, & sic creaturæ semper fuerunt: Deus enim omnino immobilis est, ut in I. Lib. cap. p. xiiii. ostensum est.

4. Præterea. Omne agens quod generat sibi simile, intendit conservare esse perpetuum in specie, quod non potest conservari in individuo. Impossibile est autem naturæ appetitum vanum esse. Oportet igitur quod rerum generabilium species sint perpetuæ.

5. Adhuc. Si tempus est perpetuum, oportet motum esse perpetuum, cum sit numerus motus, & per consequens mobilia esse perpetua, cum motus sit actus mobilis. Sed tempus oportet esse perpetuum: non enim potest intelligi esse tempus quin sit nunc, sicut linea non potest intelligi sine puncto: nunc autem semper est finis præteriti, & principium futuri, hæc enim est definitio ipsius nunc; & sic quodlibet nunc datum habet ante se tempus prius & posterius, & ita nullum potest esse primum, neque ultimum. Relinquitur igitur quod mobilia, quæ sunt substantiæ creatæ, sint ab æterno.

6. Item. Omne oportet vel affirmare, vel negare. Si igitur ad negationem alicujus sequitur ejus positio, oportet illud esse semper. Tempus autem est hujusmodi: nam si tempus non semper fuit, est accipere prius non esse ipsius quam esse; & similiter si non semper sit futurum, oportet quod non esse ejus sit posterius ad esse ejus. Prius autem, & posterius non potest esse secundum durationem, nisi tempus sit: nam numerus prioris, & posterioris tempus est; & sic oportebit tempus fuisse antequam inciperet, & futurum esse postquam desinat. Oportet igitur tempus esse æternum. Tempus autem est accidens, quod sine subjecto esse non potest; subjectum autem ejus non est Deus, qui est supra tempus, cum sit omnino immobilis, ut in I. Lib. cap. xv. probatum est. Relinquitur igitur aliquam substantiam creatam esse æternam.

7. Amplius. Multæ propositiones sic se habent quod qui eas negat, oportet quod eas ponat, sicut qui negat veritatem esse, ponit veritatem esse: ponit enim suam negativam esse veram quam profert; & simile est de eo qui negat hoc principium, contradictionem non esse simul veram. Negans enim hoc dicit negationem, quam ponit, esse veram, oppositam autem affirmationem falsam; & sic non de eodem utrumque verificari. Si igitur id ad cuius remotionem sequitur sua positio, oportet esse semper, ut probatum est, sequitur quod prædictæ propositiones, & omnes quæ ex his sequuntur, sint sempiternæ. Hæc autem propositiones non sunt Deus. Ergo aliquid oportet præter Deum esse æternum. Hæc igitur, & hujusmodi rationes sumi possunt ex parte creaturarum, quod creaturæ fuerunt semper.

CAPUT XXXIV.

Rationes sumptæ ex parte factionis.

Possunt autem sumi aliæ rationes ex parte ipsius factionis ad idem ostendendum.

1. Quod enim ab omnibus communiter dicitur, impossibile est totaliter esse falsum: falsa enim opinio, infirmitas quædam intellectus est, sicut & falsum

sum iudicium de sensibili proprio, ex infirmitate sensus accidit. Defectus autem per accidens sunt, quia præter naturæ intentionem: quod autem est per accidens, non potest esse semper, & in omnibus; sicut iudicium de saporibus, quod ab omni gustu datur, non potest esse falsum, ita iudicium quod ab omnibus de veritate datur, non potest esse erroneum. Communis autem sententia est omnium Philosophorum, ex nihilo nihil fieri. Oportet igitur esse factum: quod si etiam factum sit, oportet etiam & hoc ex alio fieri. Non potest autem hoc in infinitum procedere: quia sic nulla generatio completeretur, cum non sit possibile infinita transire. Oportet igitur devenire ad aliquod primum quod non sit factum. Omne autem ens quod non semper fuit, oportet esse factum. Ergo oportet illud ex quo omnia primo fiunt, esse sempiternum. Hoc autem non est Deus, quia ipse non potest esse materia alicujus rei, ut in I. Lib. cap. xvi. probatum est. Relinquitur igitur quod aliquid extra Deum sit æternum, scilicet materia prima.

2. Amplius. Si aliquid non se habet eodem modo nunc, & prius, oportet illud esse aliquo modo mutatum: hoc enim est moveri, non eodem modo se nunc, & prius habere. Omne autem quod de novo incipit esse, non eodem modo se habet nunc, & prius. Oportet igitur hoc per aliquem motum, vel mutationem accidere. Omnis autem motus, vel mutatio in aliquo subiecto est: est enim actus mobilis. Cum autem motus sit prius eo quod fit per motum (cum ad hoc terminetur motus) oportet ante quodlibet factum præexistere aliquod subiectum mobile: & cum hoc non sit possibile in infinitum procedere, oportet devenire ad aliquod primum subiectum, non de novo incipiens, sed semper existens.

3. Adhuc. Omne quod de novo esse incipit, antequam esset, possibile erat ipsum esse: si enim possibile non erat ipsum esse, necesse erat non esse; & sic semper fuisset non ens, & numquam esse incepisset. Sed quod est possibile esse, est subiectum potentia ens. Oportet igitur ante quodlibet de novo incipiens præexistere subiectum potentia ens: & cum hoc in infinitum procedere non possit, oportet ponere aliquod primum subiectum quod non incepit esse de novo.

4. Item. Nulla substantia permanens est, dum fit: ad hoc enim fit ut sit: non enim fieret, si jam esset. Sed dum fit, oportet aliquid esse quod sit factionis subiectum: non enim factio, cum sit accidens, sine subiecto esse potest. Omne igitur quod fit, habet aliquod subiectum præexistens: & cum hoc in infinitum ire non possit, sequitur primum subiectum non esse factum, sed sempiternum: ex quo ulterius sequitur, aliquid præter Deum esse æternum, cum ipse subiectum factionis, aut motus esse non possit. Hæc igitur sunt rationes quibus aliqui tamquam demonstrationibus inherentes dicunt, necessarium esse res creatas semper fuisse: in quo fidei catholice contradicunt, quæ ponit, nihil præter Deum semper fuisse, sed omnia esse cœpisse præter unum Deum æternum.

CAPUT XXXV.

Solutio rationum sumptarum ex parte Dei.

Oportet igitur ostendere, præmissas rationes non ex necessitate concludere, & primo illas quæ ex parte agentis sumuntur.

1. Non enim oportet quod per se, vel per acci-

dens Deus moveatur, si effectus ejus de novo incipiunt esse, ut prima ratio procedebat. Novitas enim effectus indicare potest mutationem agentis, in quantum demonstrat novitatem actionis: non enim potest esse quod in agente sit nova actio, nisi aliquo modo moveatur, saltem de otio in actum. Novitas autem divini effectus, non demonstrat novitatem actionis in Deo, cum actio sua sit sua essentia, ut supra Lib. I. cap. xv. ostensum est. Unde neque novitas effectus mutationem Dei agentis demonstrare potest.

Nec tamen oportet, quod si primi agentis actio sit æterna, quod ejus effectus sit æternus, ut secunda ratio concludebat: ostensum est enim supra cap. xxi. quod Deus agit voluntarie in rerum productione, non autem ita quod sit aliqua actio ipsius media, sicut in nobis actio virtutis motiva est media inter actum voluntatis & effectum, ut in præcedentibus ostensum est, sed oportet quod suum intelligere, & velle, sit suum facere: effectus autem ab intellectu, & voluntate sequitur secundum determinationem intellectus, & imperium voluntatis. Sicut autem per intellectum determinatur rei factio, & quæcumque alia conditio, ita & præscribitur ei tempus: non enim solum ars determinat ut hoc tale sit, sed ut tunc sit, sicut Medicus, ut tunc detur potus: unde si ejus velle per se esset efficax ad effectum producendum, sequeretur de novo effectus ab antiqua voluntate, nulla actione de novo existente. Nihil igitur prohibet dicere actionem Dei ab æterno fuisse, effectum autem ejus non ab æterno, sed tunc cum ab æterno disposuit.

Ex quo etiam patet quod etsi Deus sit sufficiens causa productionis rerum in esse, non tamen oportet quod ejus effectus æternus ponatur eo existente æterno, ut tertia ratio concludebat. Posita enim causa sufficiente, ponitur ejus effectus, non autem effectus extraneus à causa: hoc enim esset ex insufficientia causæ, ac si calidum non calefaceret. Proprius autem effectus voluntatis est ut sit hoc quod voluntas vult. Si autem aliquid aliud esset quam voluntas vult, non poneretur effectus proprius causæ, sed alienus ab ea. Voluntas autem, sicut dictum est, sicut velit hoc esse tale, ita vult hoc esse tunc: unde oportet, ad hoc quod voluntas sit sufficiens causa, quod effectus sit, quando voluntas est: sit, & quando voluntas effectum esse disposuit. In his autem quæ à causa naturaliter agente procedunt, secus est, quia actio naturæ est secundum quod ipsa est: unde ad esse causæ sequi oportet effectum. Voluntas autem agit non secundum modum sui esse, sed secundum modum sui propositi: & ideo sicut effectus naturalis agentis sequitur esse agentis, si sit sufficiens; ita effectus agentis per voluntatem, sequitur modum propositi.

Ex his etiam patet quod divina voluntatis non retardatur effectus, quamvis non semper fuerit, voluntate de eo existente, ut quarta ratio proponebat. Nam sub voluntate divina cadit non solum quod ejus effectus sit, sed quod tunc sit. Hoc igitur voluit quod est tunc creaturam esse, non retardatur: quia tunc incepit creatura esse quando Deus ab æterno disposuit.

Non est autem ante totius creaturæ inchoationem diversitatem aliquam partium alicujus durationis accipere, ut in quinta ratione supponebatur. Nam nihil mensuram non habet, nec durationem. Dei autem duratio, quæ est æternitas, non habet partes, sed est simplex omnino, non habens prius, & posterius, cum Deus sit immobilis, ut in primo Lib. c. xlii. ostensum

sum est. Non est igitur comparare inchoationem totius creaturæ ad aliqua diversa signata in aliqua præexistente mensura, ad quæ initium creaturarum similiter, & dissimiliter se possit habere, ut oporteat rationem esse apud agentem quare in hoc signato illius durationis creaturam in esse produxerit, & non in alio præcedenti, vel sequenti: quæ quidem ratio requireretur, si aliqua duratio in partes divisibilis esset præter totam creaturam productam; sicut accidit in particularibus agentibus, à quibus producit effectus in tempore, non autem ipsum tempus. Deus autem simul in esse produxit & creaturam, & tempus. Non est igitur ratio quare nunc & non prius, in hoc consideranda; sed solum quare non semper, sicut per simile in loco apparet: particularia enim corpora sicut in tempore determinato, ita etiam in loco determinato producantur; & quia habent extra se tempus, & locum à quibus continentur, oportet esse rationem quare magis in hoc loco, & in hoc tempore producantur quam in alio. In toto autem cælo (extra quod non est locus, & cum quo universalis locus omnium producit) non est ratio consideranda quare hic, & non ibi constitutum est: quam rationem quia quidam considerandam putabant, Pythagoras & Plato, teste Arist. III. Phys. text. xxv. deciderunt in errorem, ut ponerent infinitum in corporibus: & similiter in productione totius creaturæ, extra quam non est tempus, & cum qua tempus simul producit, non est attendenda ratio quare nunc, & non prius, ut per hoc ducamur ad concedendam temporis infinitatem; sed solum quare non semper, vel quare post non esse, vel cum aliquo principio.

Ad hoc autem inquirendum sexta ratio inducebatur ex parte finis qui solus inducere potest necessitatem in his quæ voluntate aguntur. Finis autem divine voluntatis non potest esse nisi ejus bonitas. Non autem agit propter hunc finem producendum in esse, sicut artifex agit propter constitutionem artificiatum; cum bonitas ejus sit æterna & immutabilis, ita quod ei nihil accrescere potest. Nec etiam potest dici, quod propter ejus meliorationem Deus agit. Nec enim agit propter hunc finem acquirendum sibi, sicut Rex pugnat, ut acquirat civitatem: ipse enim est sua bonitas. Restat igitur quod agit propter finem, in quantum effectum producit ad participationem finis. In producendo igitur res sic propter finem, uniformis habitudo finis ad agentem non est consideranda ut ratio operis sempiterni; sed magis est attendenda habitudo finis ad effectum, qui fit propter finem; ut taliter producat effectus, qualiter convenientius ordinatur ad finem: unde per hoc quod finis uniformiter se habet ad agentem, non potest concludi, quod effectus sit sempiternus.

Nec est necessarium effectum divinum semper fuisse, propter hoc quod sic convenientius ordinetur ad finem, ut septima ratio procedere videbatur; sed convenientius ordinatur ad finem propter hoc quod est non semper fuisse. Omne enim agens producens effectum in participationem suæ formæ, intendit in eo inducere suam similitudinem. Sic igitur divine voluntati convenientius fuit in suæ bonitatis participationem creaturam producere, ut sua similitudine divinam bonitatem repræsenteret. Non autem potest esse talis representatio per modum æqualitatis, sicut effectus univocus suam causam repræsenterat, ut sic oporteat ab infinita bonitate æternos effectus produci; sed sicut excedens repræsenteratur ab eo quod excedi-

(1) Al. non tamen. (2) Al. proprietatem.

tur. Excessus autem divine bonitatis supra creaturam per hoc maxime exprimitur quod creaturæ non semper fuerunt: ex hoc enim apparet expresse quod omnia alia præter ipsum, eum habent sui esse auctorem, & quod virtus ejus non obligatur ad hujusmodi effectus producendos, sicut natura ad effectus naturales; & per consequens quod est voluntate agens, & intelligens: quorum contraria quidam posuerunt (Aristoteles, & Averroes, ut notatum est cap. xxxi.) æternitatem creaturarum supponentes. Sic igitur ex parte agentis nihil est quod æternitatem creaturarum nos ponere cogat.

CAPUT XXXVI.

Solutio rationum sumptarum ex parte rerum factarum.

Similiter etiam nec ex parte creaturæ est aliquid quod nos ad ejus æternitatem ponendam de necessitate inducat. Necessitas enim essendi quæ in creaturis invenitur (ex quo prima ratio sumitur) est necessitas ordinis, ut in præcedentibus cap. xxx. est ostensum. Necessitas autem ordinis non cogit ipsum cui talis necessitas, semper fuisse, ut ostensum est supra cap. xxx. & xxxi. licet enim substantia cæli per hoc quod caret potentia ad non esse, habeat necessitatem ad esse, (1) hæc tamen necessitas sequitur ejus substantiam: unde substantia ejus jam in esse instituta, talis necessitas impotentialitatem non essendi inducit; non autem facit esse impossibile cælum non esse in consideratione qua agitur de productione substantiæ ipsius.

Similiter etiam virtus essendi semper (ex qua procedebat secunda ratio) præsupponit substantiæ productionem: unde cum de productione substantiæ cæli agitur, talis virtus sempiternitatis argumentum sufficiens esse non potest.

Motus etiam sempiternitatem non cogit nos ponere ratio consequenter inducta. Jam enim patet quod absque mutatione Dei agentis potest esse quod novum agat non sempiternum. Si autem possibile est ab eo aliquid agi de novo, patet quod & moveri: nam motus dispositionem voluntatis æternæ sequitur de motu non semper essendo.

Similiter etiam intentio naturalium agentium ad specierum (2) perpetuitatem (ex quo quarta ratio procedebat) præsupponit naturalia agentia jam producta: unde locum non habet hæc ratio nisi in rebus naturalibus jam in esse productis, non autem cum de rerum productione agitur. Utrum autem necesse sit ponere generationem perpetuo duraturam, in sequentibus ostenderetur.

Ratio etiam quinta ex tempore inducta æternitatem motus magis supponit quam probet. Cum enim prius, & posterius, & continuas temporis sequatur prius, & posterius, & continuitatem motus, secundum Aristotelis doctrinam IV. Phys. text. comm. xcix. patet quod ideo idem instans est principium futuri, & finis præteriti, quia aliquid signatum in motu est principium, & finis diversarum partium motus. Non oportebit igitur omne instans hujusmodi esse, nisi omne signum in tempore acceptum, sit medium inter prius & posterius in motu: quod est ponere motum sempiternum. Ponens autem motum esse non sempiternum, potest dicere, primum instans temporis esse principium futuri, & nullius præteriti finem. Nec

repugnat successioni temporis quod ponatur in ipso aliquod *nunc* principium, & non finis, propter hoc quod linea, in qua ponitur punctus aliquis, principium, & non finis, est stans, & non fluens: quia etiam in motu aliquo particulari, qui etiam non est stans, sed fluens, signari aliquid potest ut principium motus tantum, & non ut finis: aliter enim omnis motus esset perpetuus, quod est impossibile.

Quod autem prius ponitur non esse temporis quam ejus esse, si tempus inceperit, non cogit nos dicere, quod si ponitur tempus esse, ponatur non esse, ut sexta ratio concludebat. Nam prius, quod dicimus antequam tempus esset, non ponit aliquam temporis partem in re, sed solum in imaginatione: cum enim dicimus, Tempus habet esse post non esse, intelligimus quod non fuit aliqua pars temporis ante hoc *nunc* signatum; sicut cum dicimus, quod supra cælum nihil est, non intelligimus quod aliquis locus sit extra cælum, qui possit dici supra respectu cæli, sed quod non est locus eo superior. Utrobique autem imaginatio potest mensuram aliquam rei existenti apponere, ratione cujus sicut non est ponenda quantitas corporis infinita, ut dicitur in III. Physic. text. comm. lx. ita nec tempus in æternum.

Veritas autem propositionum quam oportet concedere etiam propositiones negantem (ex qua septima ratio procedebat) habet necessitatem ordinis, qui est prædicari ad subjectum: unde non cogit aliquam rem esse semper, nisi forte intellectum divinum, in quo est radix omnis veritatis, ut in primo (Lib. cap. xxxiv.) ostensum est. Patet igitur quod rationes ex creaturis inductæ non cogunt ad mundi æternitatem ponendam.

CAPUT XXXVII.

Solutiones rationum sumptarum ex parte factionis rerum.

Restat autem ostendere quod nec ex parte productionis rerum aliqua ratio sumpta cogere possit ad idem.

Communis enim Philosophorum positio, ponentium, ex nihilo nihil fieri (ex qua prima ratio procedebat) veritatem habet secundum illud fieri quod ipsi considerabant. Quia enim omnis nostra cognitio à sensu incipit, qui singularium est; à particularibus considerationibus ad universales consideratio humana profecit: unde principium rerum perquirentes, particulares factiones entium tantum consideraverunt, inquirentes qualiter vel hic ignis, vel hic lapis fiat: & ideo primi magis extrinsece quam oporteret fieri, rem considerantes, posuerunt rem fieri solum secundum quasdam accidentales dispositiones, ut rarum, densum, & hujusmodi; dicentes per consequens, fieri nihil esse, nisi alterari propter hoc quod ex ente in actu unumquodque fieri intelligebant. Posteriores vero magis intrinsece rerum factionem considerantes, ad fieri rerum secundum substantiam processerunt, ponentes, quod non oportet aliquid fieri ex ente in actu nisi per accidens, sed per se ex ente in potentia. Hoc autem fieri quod est entis ex qualicumque ente, est factio particularis entis; quod quidem fit, in quantum est ens hoc, ut homo, vel ignis; non autem in quantum est ens universaliter: ens enim prius erat, quod in hoc ens transmutatur. Profundius autem ad rerum originem ingredientibus consideraverunt ad ultimum totius entis creati ab una prima causa processionem, ut ex rationibus hoc ostendentibus supra (cap. xv. & xvi.) positus patet. In hac autem

processione totius entis à Deo non est possibile fieri aliquid ex aliquo alio præjacente: non enim esset totius entis creati factio. Et hanc quidem factionem non attigerunt primi Naturales, quorum erat communis sententia, ex nihilo nihil fieri: vel si qui eam attigerunt, non proprie nomen factionis ei competere consideraverunt, cum nomen factionis motum, vel mutationem impoierit. In hac autem totius entis origine ab uno primo ente intelligi non potest transmutatio unius entis in aliud, ut ostensum est (cap. xvii.) propter quod nec ad naturalem Philosophum pertinet hujusmodi rerum originem considerare; sed ad Philosophum primum, qui considerat ens commune, & ea quæ sunt separata à motu. Nos tamen sub quadam similitudine etiam ad illam originem nomen factionis transferimus, ut dicamus ea facta quorumcumque essentia, vel natura ab aliis originem habet.

Ex quo patet quod nec secunda ratio de necessitate concludit, quæ ex ratione motus sumebatur. Nam creatio mutatio dici non potest nisi secundum metaphoram, prout creatum consideratur habere esse post non esse: ratione cujus aliquid ex alio fieri dicitur, etiam eorum quæ invicem transmutationem non habent, ex hoc solo quod unum eorum est post alterum, sicut dies ex nocte. Nec ratio motus inducta ad hoc aliquid facere potest: nam quod nullo modo est, non se habet aliquo modo, ut possit concludi, quod quando incipit esse, alio modo se habeat nunc quam prius.

Ex hoc etiam patet quod non oportet aliquam potentiam passivam præcedere esse totius entis creati, ut tertia ratio concludebat. Hoc enim est necessarium in illis quæ per motum, essendi principium sumunt, eo quod motus est actus existentis in potentia. Possibile autem fuit, ens creatum esse antequam esset per potentiam agentis, per quam & esse incepit, vel propter habitudinem terminorum, in quibus nulla repugnantia invenitur: quod quidem possibile secundum nullam potentiam dicitur, ut patet per Philosophum in V. Metaphys. (text. cap. xvii.) hoc enim prædicatum quod est esse, non repugnat huic subjecto quod est mundus, vel homo, sicut commensurabile repugnat diametro: & sic sequitur quod non sit impossibile esse; & per consequens quod sit possibile esse antequam esset, etiam nulla potentia existente. In his autem quæ per motum fiunt, oportet prius fuisse possibile per aliquam passivam potentiam, in quibus Philosophus in VII. Metaphysic. (text. comm. xxii.) hac utitur ratione.

Patet igitur etiam ex hoc quod nec quarta ratio ad propositum concludit. Nam fieri non simul est causa esse rei in his quæ per motum fiunt, in quorum fieri successio invenitur; in his autem quæ non fiunt per motum, non prius est fieri quam esse. Sic igitur evidenter apparet quod nihil prohibet ponere, mundum non semper fuisse: quod fides catholica ponit Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram.* Et Proverb. viii. 22. *de Deo dicitur: Antequam quidquam faceret à principio &c.*

CAPUT XXXVIII.

Rationes quibus conantur aliqui ostendere, mundum non esse æternum, & solutiones earum.

Sunt autem quedam rationes à quibusdam inductæ ad probandum, mundum non semper fuisse, sumptæ ex his.

1. Deum enim esse omnium rerum causam, de

mons-

monstratum est. Causam autem oportet duratione præcedere ea quæ per actionem causæ fiunt.

2. Item. Cum totum ens à Deo sit creatum, non potest dici factum esse ex aliquo ente; & sic relinquatur quod sit factum ex nihilo, & per consequens quod habeat esse post non esse.

3. Adhuc. Quia infinita non est transire: si autem mundus semper fuisset, essent jam infinita pertransita, quia quod præteritum est, pertransitum est: sunt autem infiniti dies, vel circulationes Solis præteritæ, si mundus semper fuit.

4. Præterea. Sequitur quod infinitum fiat additio; cum ad dies, vel circulationes præteritas quotidie de novo addatur.

5. Amplius. Sequitur quod in causis efficientibus sit procedere in infinitum, si generatio fuit semper; quod oportet dicere, mundo semper existente: nam filii causa est pater, & hujus alius, & sic in infinitum.

6. Rursus. Sequitur quod sint infinita, scilicet infinitorum hominum præteritorum animæ immortales.

Has autem rationes, quia usquequaque non de necessitate concludunt, licet probabilitatem habeant, sufficit tangere solum, ne videatur fides catholica in vanis rationibus constituta, & non potius in solidissima Dei doctrina: & ideo conveniens videtur ponere, qualiter obvietur eis per eos qui æternitatem mundi posuerunt.

Quod enim primo dicitur, agens de necessitate præcedere effectum qui per suam operationem fit, verum est in his quæ agunt aliquid per motum, quia effectus non est nisi in termino motus; agens autem necesse est esse etiam cum motus incipit: in his autem quæ in instanti agunt, hoc non est necesse; sicut simul dum Sol est in puncto orientis, illuminat nostrum hemisphærium.

Quod etiam secundo dicitur, non est efficax: ei enim quod est ex aliquo aliquid fieri, contradictorium oportet dare: si hoc non detur, est non ex aliquo fieri; non autem quod est ex nihilo, nisi sub sensu primi: ex quo concludi non potest quod fiat post non esse.

Quod etiam tertio ponitur, non est cogens: nam infinitum etsi non sit simul in actu, potest tamen esse in successione, quia sic quodlibet infinitum acceptum, finitum est. Quælibet igitur circulatio præcedentium transiri potuit, quia finita fuit: in omnibus autem simul, si mundus semper fuisset, non esset accipere primam, & ita nec transitum, qui semper exigit duo extrema.

Quod etiam quarto proponitur, debile est: nam nihil prohibet infinito ex ea parte additionem fieri quæ est finitum. Ex hoc autem quod ponitur tempus æternum, sequitur quod sit infinitum ex parte ante, sed finitum ex parte post, nam præsens est terminus præteriti.

Quod etiam quinto objicitur, non cogit: quia causas agentes in infinitum procedere est impossibile, secundum Philosophos II. Metaph. text. comm. v. in causis simul agentibus, quia oportet effectum dependere ex actionibus infinitis simul existentibus; & hujusmodi sunt causæ per se infinitæ, quia earum infinitas ad causatum requiritur. In causis autem non simul agentibus hoc non est impossibile, secundum eos qui ponunt generationem perpetuam: hæc autem infinitas accidit causis, accidit enim patri Sortis quod

(1) *Al. distinctus.*

sit alterius filius, vel non filius; non autem accidit baculo, in quantum movet lapidem, quod sit motus à manu: movet enim in quantum est motus.

Quod autem de animabus objicitur, difficilius est; sed tamen ratio non est multum utilis, quia multa supponit. Quidam namque æternitatem mundi ponentium, posuerunt etiam humanas animas non esse post corpus. Quidam vero, quod ex animabus non manet nisi intellectus separatus, vel agens, secundum quosdam, vel etiam possibilis secundum alios. Quidam autem posuerunt circulationem in animabus, dicentes, quod eadem animæ post aliqua sæcula in corpora revertuntur. Quidam vero pro inconvenienti non habent quod sint aliqua infinita actu in his quæ ordinem non habent. Potest autem efficacius procedi ad hoc ostendendum ex fine divinæ voluntatis, ut supra cap. xxxv. tactum est. Finis enim divinæ voluntatis in rerum productione est ejus bonitas, in quantum per causata manifestatur: potissime autem manifestatur divina bonitas, & virtus per hoc quod res aliæ præter ipsum non semper fuerunt: ex hoc enim manifeste apparet quod res aliæ præter ipsum ab ipso esse habent, quia non semper fuerunt. Ostenditur etiam quod non agit per necessitatem naturæ, & quod virtus sua est infinita in agendo: hoc enim convenientissimum fuit divinæ bonitati ut rebus creatis principium durationis daret.

Ex his autem quæ prædicta sunt, vitare possumus diversos errores gentilium Philosophorum: quorum quidam posuerunt mundum æternum, quidam materiam mundi æternam, ex qua ex aliquo tempore mundus cœpit generari vel à casu, vel ab aliquo intellectu, aut etiam amore, aut lite. Ab omnibus enim his ponitur aliquid præter Deum æternum, quod fidei catholice repugnat.

CAPUT XXXIX.

Quod distinctio rerum non est à casu.

De pot. quest. lxxviii. art. 16.

Ex peditis autem his quæ ad rerum productionem pertinent, restat prosequi ea quæ sunt consideranda in rerum distinctione: in quibus prima oportet ostendere quod rerum distinctio non est à casu.

1. Casus enim non contingit nisi in possibilibus aliter se habere: quæ enim sunt ex necessitate, & semper, non licet esse à casu. Ostensum est autem supra cap. xxx. quasdam res creatas esse in quantum natura non est possibilitas ad non esse, sicut sunt substantiæ immateriales, & absque contrarietate. Substantiæ igitur eorum impossibile est esse à casu. Sunt autem per suam substantiam distinctæ ad invicem. Earum igitur distinctio non est à casu.

2. Amplius. Cum casus sit tantum in possibilibus aliter se habere; principium autem hujusmodi possibilitatis est materia, non autem forma, quæ magis determinat possibilitatem materiæ ad unum; ea autem quorum distinctio est à forma, non distinguuntur à casu, sed forte ea quorum distinctio est à materia; specierum autem distinctio est à forma; singularium autem ejusdem speciei à materia: distinctio igitur rerum secundum speciem non potest esse à casu; sed forte aliquorum individuorum casus potest esse (1) distinctivus.

3. Adhuc. Cum materia sit principium, & causa rerum casualium, ut ostensum est, in eorum factio-

tio-